

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI „WIELOKULTUROWE MIASTA
PRZEMYSŁOWE W REGIONIE ŁÓDZKIM W XIX I XX WIEKU – W UJĘCIU
HISTORYCZNYM, KULTUROWYM, GEOGRAFICZNYM, SOCJOLOGICZNYM
I GOSPODARCZYM”, ŁÓDŹ, 26–28 WRZEŚNIA 2024 R.

Report on the conference “Multicultural industrial cities in the Lodz region
in the 19th and 20th centuries – in historical, cultural, geographical, sociological
and economic terms”, Lodz, 26–28 September 2024

KEYWORDS: scientific report, scientific conference, industrial cities, 19th and 20th century

SŁOWA KLUCZOWE: sprawozdanie naukowe, konferencja naukowa, miasta przemysłowe, XIX
i XX wiek

W dniach 26–28 września 2024 r. odbyła się w Łodzi międzynarodowa konferencja naukowa: „Wielokulturowe miasta przemysłowe w regionie łódzkim w XIX i XX wieku – w ujęciu historycznym, kulturowym, geograficznym, socjologicznym i gospodarczym”. Konferencja wpisuje się w szeroki projekt badań nad wielokulturowymi miastami przemysłowymi w regionie łódzkim. We wrześniu 2024 r. odbyła się pierwsza część dyskusji nad postawionym w tytule konferencji zagadnieniem. Spotkanie zostało zorganizowane przez Ośrodek Badań Interdyscyplinarnych nad Wielokulturową i Wielonarodową Łodzią i Regionem Uniwersytetu Łódzkiego, Zakład Niemcoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego oraz Historisches Institut Osteuropäische Geschichte Universität Giessen. Komitetowi organizacyjnemu przewodzili: dr hab. Monika Kucner, prof. UŁ oraz prof. dr hab. Hans-Jürgen Bömelburg z Universität Giessen. Obrady toczyły się na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego.

Konferencję otworzył prof. Hans-Jürgen Bömelburg, który określił cele naukowe jakie należy rozważać podejmując badania nad wielokulturowością miast i miasteczek w przemysłowym regionie łódzkim. Zwrócił uwagę na sztuczną

izolację Łodzi od reszty regionu i brak kontynuacji badań nad kulturą małych miast w regionie. Powstałe w minionych latach monografie miast regionu nie zamykają całokształtu badań¹. Wielokulturowość, wielojęzyczność małych miast należy analizować w spektrum nie tylko Łodzi i regionu, ale również na tle wizji globalnej. Porównywać je ze sobą oraz prezentować ich specyfikę, ich cechy wyróżniające je na tle regionu.

Konferencja miała charakter interdyscyplinarny, wzięli w niej udział historycy, literaturoznawcy, geografowie, historycy sztuki. Referat otwierający konferencję wygłosił dr Marcin Michoń z Zakładu Językoznawstwa Niemieckiego i Translatoryki UŁ: *Łódzkie urbanonimy jako narzędzie pamięci dialogicznej*, w którym omówił na tle zagadnienia pamięci zbiorowej i pamięci wspólnoty, kwestię hodonimów upamiętniających. Dr Karolina Kołodziej z Zakładu Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski UŁ, mówiła zaś o tym *Czym jest małomiasteczkowa mentalność*. Wykorzystując w swoim wystąpieniu literaturę dotyczącą regionu z wieku XIX i XX. W pierwszym dniu konferencji głos zabrali również przedstawiciele innych dyscyplin. Dr hab. Kamil Śmiechowski, prof. UŁ z Katedry Historii Polski XIX w. UŁ, scharakteryzował *Sieć tramwajów podmiejskich jako historyczny czynnik rozwoju miast aglomeracji łódzkiej*. Przedstawił *stan badań i postulaty badawcze*, koncentrując się na historycznym aspekcie zagadnienia. Dr Violetta Wiernicka, dziennikarka i badaczka społeczności prawosławnej w Łodzi i regionie łódzkim, omówiła *Życie rodzinne, towarzyskie i społeczne wyznawców prawosławia przed wybuchem I wojny światowej*. Referentka zaprezentowała zasady prawne obowiązujące w Kodeksie Cywilnym Królestwa Polskiego w odniesieniu do zawierania małżeństw mieszanych. Scharakteryzowała sytuację społeczną i towarzyską małżeństw zawieranych z przedstawicielami prawosławia. Posłużyła się przykładami z Piotrkowa, Kalisza, Wielunia, Łęczycy, Tomaszowa Mazowieckiego, Łasku, Sieradza. Mgr Maria Nowakowska, filolożka i historyczka sztuki, doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych UŁ, omówiła *Motywy przemysłowe w zdobieniach architektonicznych budowli z przełomu XIX i XX wieku na terenie Łodzi i wybranych miasteczek regionu*. Podczas prezentacji zagadnienia wykorzystwała elementy architektoniczne pochodzące ze Zgierza, Łodzi, Pabianic, Radomska, Opoczna, Piotrkowa Trybunalskiego, Skierniewic.

W drugim dniu obrad dyskusja skupiła się wokół problematyki czterech miast: Brzezin, Kolaszek, Konstanytowna Łódzkiego oraz Łasku. Pierwsza część obrad zdominowana była przez historyków z Instytutu Historii UŁ. Wyjątkiem w tym gronie był mgr Lukas Pohl z Universität Giessen, który omówił warunki rozwoju miasta satelickiego na przykładzie Brzezin. Dr Marcin Szymański z Katedry

¹ M.in.: Kutna, Sieradza, Uniejowa, Głowna, Konstanytowna Łódzkiego, Łęczycy, Brzezin, Łasku, Wielunia.

Historii Polski Najnowszej UŁ, kontynuował to zagadnienie przedstawiając rozwój Kuluszek na przełomie XIX i XX w. Skupili się oni na definicji miasta satelickiego, różnicach między miastem satelickim a głównym ośrodkiem regionu, specyfice gospodarczej miasta satelickiego. Pisząca te słowa, reprezentująca Katedrę Historii Polski XIX w. UŁ, nakreśliła *Stosunki społeczne i narodowościowe w osadzie Konstantynów* w tym samym okresie.

Druga część obrad poświęcona była historii Łasku, tym razem o zagadnieniach związanych z miastem mówiły badaczki literatury niemieckiej z Zakładu Niemcoznawstwa UŁ. Mgr Justyna Breszka przedstawiła najważniejsze wydarzenia historyczne z dziejów miasta, kreśląc jego kalejdoskop historyczny. Dr hab. Krystyna Radziszewska, prof. UŁ – specjalistka m.in. w zakresie badań nad gettem żydowskim w Łodzi – zaprezentowała historię łaskiego sztetla.

W ostatnim dniu obrad, dwa pierwsze referaty dotyczyły Zgierza. Dr hab. Monika Kucner, prof. UŁ z Zakładu Niemcoznawstwa UŁ, przedstawiła referat: *Kulturowy pejzaż miasta: Obraz Zgierza w twórczości literackiej*, nawiązując m.in. do twórczości Adama Mickiewicza, Jana Brzechwy, Wandy Chotomskiej, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Karola Szpalskiego. Dr Michał Turski z Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie, wygłosił zaś referat: *Niemcy vs. Niemcy. Zgierscy Niemcy i parafia ewangelicko-augsburska w latach 1939–1945*. Nakreślił w nim różne postawy zgierskich Niemców w czasie II wojny światowej. Podjął w swoim referacie zagadnienia kolaboracji, oporu, antysemityzmu, Volksdeutschów oraz omówił sytuację parafii ewangelicko-augsburskiej w mieście. Przedstawił biografię pozostającego w opozycji do nazistów pastora Aleksandra Falzmanna.

Drugą część obrad otworzył referat dr hab. Aleksandra Łupienki z Instytutu Historii PAN w Warszawie: *Kruschowie z Pabianic: wyzwania i wybory (1826–1939)*. W referacie zaprezentowany został rozwój gospodarczy przedsiębiorstwa Kruschów. Wiele miejsca prof. A. Łupienko poświęcił wątkom biograficznym ze szczególnym uwzględnieniem sylwetek z rodu Kruschów, które są „uchwytnie w źródłach”. Trzy ostatnie referaty poświęcone były zagadnieniom z zakresu historii Żydów w małych miastach. Prof. Andrzej Rykała, z Katedry Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych UŁ, mówił o sytuacji społeczno-gospodarczej i stanie bezpieczeństwa Żydów w wybranych miastach województwa łódzkiego po pogromie kieleckim. Dr Adam Sitarek, kierownik Centrum Badań Żydowskich im. Filipa Friedmanna UŁ, zaprezentował wymiar przestrzenny żydowskiego Aleksandrowa Łódzkiego. Tomasz Polkowski, dyrektor Muzeum w Zduńskiej Woli, był ostatnim referentem konferencji i odniósł się w swoim wystąpieniu do historii miasta ze szczególnym uwzględnieniem historii Żydów.

Oprócz dyskusji naukowej na zakończenie pierwszego dnia konferencji odbyła się projekcja filmu *Sortownia. Nieznana karta z Historii Zagłady w Pabianicach* w reżyserii Tomasza Biskupskiego. W drugim dniu organizatorzy zorganizowali wyjazd do Zgierza i zwiedzanie Parku Kulturowego Miasta Tkaczy w Zgierzu.

Marta Sikorska

Uniwersytet Łódzki • University of Lodz

 <https://orcid.org/0000-0001-6393-3391>

NOTKA O AUTORCE • ABOUT THE AUTHOR

Dr hab. Marta Sikorska, prof. UŁ – historyczka, profesor uczelni w Katedrze Historii Polski XIX w. w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Autorka m.in. biografii Aleksandry Piłsudskiej.

Zainteresowania naukowe: historia kobiet, historia polskiego socjalizmu, dzieje Łodzi.

marta.sikorska@uni.lodz.pl